

História Slovenska (Dejiny Slovenska) - 12.časť – Boj o udržanie demokracie 1945-1948 :)

Roku 1945

- **5. 4.** - na slávnostnom zasadnutí Slovenskej národnej rady (SNR) v Košiciach bol vyhlásený Program prvej vlády Národného frontu Čechov a Slovákov, kde sa na vojenskom poli stala vzorom [Červená armáda](#) a najtesnejším spojencom [Sovietsky zväz](#) (ZSSR). Zrušil maďarské a nemecké školy, poštátnil všetky katolícke a konfesijné školy. Rozpustil a zakázal všetky politické strany, ktoré pôsobili na Slovensku do roku 1938. Okrem komunistickej a sociálnodemokratickej strany,

- **27. 4.** - prezident Slovenskej republiky (Slovenského štátu) [Jozef Tiso](#) (1887-1947) vyhlásil: „Štát slovenský jestvuje, lebo žije a pôsobí jeho prezident, vláda a ostatné orgány správy, majú v rukách zákonmi Slovenskej republiky stanovenú moc. Tí, čo sa za vládcov predstavujú, sú iba uchvatiteľmi moci, boľševickou armádou nastolení.“

Dr. Jozef Tiso

- **apríl** - Slovenská liga v Amerike predložila Kongresu spojených štátov a Organizácii svetovej bezpečnosti dokument, v ktorom žiadala, „aby slovenskému národu bolo dovolené rozhodnúť o svojom osude slobodnými voľbami pod dozorom výboru Spojených národov“,

- **3. 5.** - Sovietska armáda 4. a 2. ukrajinského frontu rozdrvila posledné nemecké vojenské jednotky na území Slovenska v Bielych Karpatoch a v Javorníkoch. Tým sa skončila Druhá svetová vojna na Slovensku. Spolu s ruskou armádou vtiahli na Slovensko aj osobitné jednotky [NKVD](#), ktoré robili očistovacie akcie proti známym nekomunistickým verejným činiteľom. Nevinné osoby bez akéhokoľvek súdneho pokračovania väznili a potom veľkú časť odviekli do Ruska. Tieto spôsoby si rýchlo osvojili aj slovenskí „učni“, ktorí zriaďovali takzvané „zaisťovacie tábory“ a „pracovné útvary“, do ktorých hnali svojich politických protivníkov,

- **6. 5.** - do Bratislavy prišla československá vláda Národného frontu. Bol to začiatok „ľudovej demokracie“ na Slovensku,

Dr. Eduard Beneš 6. mája v Bratislave

Fotografia tábora pre Nemcov[1] v bratislavskej Petržalke v roku 1945

- **15. 5.** - SNR na svojom prvom zasadnutí v Bratislave vyhlásila svoju podporu vzniku Československa (ČSR), ktorá „sa bude bezvýhradne opierať politicky, hospodársky, vojensky a kultúrne o víťaznú baštu Slovanstva Sovietsky zväz“. Na tom istom zasadnutí schválila nariadenie o potrestaní fašistických zločincov, okupantov a

kolaborantov, o zriadení ľudového súdnictva a o poštátnení všetkého školstva. Partizáni v obci Divina zavraždili 10 občanov, ktorí sa bránili proti partizánskym lúpežiam,

- **19. 5.** - Dr. Eduard Beneš (1884-1948) vydal Dekrét prezidenta o neplatnosti niektorých majetkových a právnych úkonov z obdobia neslobody a o národnej správe majetkových hodnôt Nemcov, Maďarov, zradcov a kolaborantov a niektorých organizácií a ústavov (všetky [Benešove dekréty](#)),
- **23. 5.** - bola krvavo potlačená demonštrácia proti uchváteniu moci komunistickou totalitou,
- **25. 5.** - SNR rozpustila všetky katolícke organizácie a spolky,
- **7. 6.** - bola založená jednotná odborová organizácia Ústredná rada odborov,
- **19. 6.** - Beneš vydal Prezidentský dekrét o trestaní nacistických zločincov, zradcov a ich spolupáchateľov a o mimoriadnych ľudových súdoch,
- **21. 6.** - Beneš vydal Prezidentský dekrét o konfiškácii a zrýchlenom rozdelení poľnohospodárskeho majetku Nemcov, Maďarov, ako aj zradcov a nepriateľov českého a slovenského národa,

Čas z 23. júna 1945

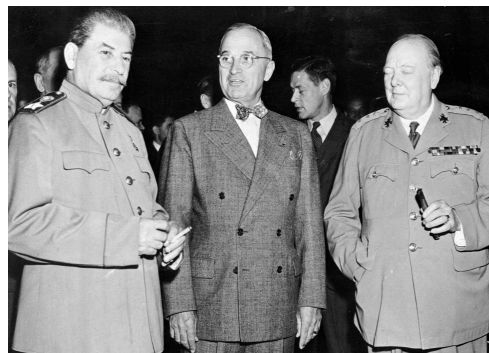

Dr. Beneš

- **7.-8. 7.** - v Turčianskom Sv. Martine sa konal prvý zjazd Demokratickej strany (DS). Za jej predsedu bol zvolený Jozef Lettrich (1905-1969),

Jozef Lettrich

Postupimská konferencia

- **17. 7.-2. 8.** - v Postupime (Potsdame) sa konala [konferencia víťazných mocností](#) (Anglicko, USA a ZSSR), na ktorej schválili vysídľovanie občanov nemeckej národnosti z Československa, Maďarska a Poľska,
- **11.-12. 8.** - v Žiline sa konala konferencia Komunistickej strany Slovenska (KSS). Vyžadovala urýchlené znárodnenie kľúčového priemyslu. Za predsedu ÚV (ústredného výboru) KSS bol zvolený Viliam Široký (1902-1971),
- **24. 8.** - vydal Beneš Ústavný dekrét prezidenta o úprave československého štátneho občianstva osôb nemeckej a maďarskej národnosti,
- **28. 8.** - v Banskej Bystrici sa konali voľby do SNR. Za predsedu SNR bol zvolený Karol Šmidke (1897-1952),

Oslavy prvého výročia SNP v Banskej Bystrici 29. augusta 1945. Na archívnej snímke symbolický akt kladenia kameňa na pomník hrdinov, druhý sprava prezident Eduard Beneš, Karol Šmidke, Gustáv Husák a Jozef Lettrich

- **21. 9.** - anglický časopis priniesol správu, že niekoľko profesorov teológie v Bratislave bolo uväznených a šiesti kňazi boli za záhadných okolností zavraždení vo väzeniach SNR,
- **4. 10.** - anglický časopis oznamoval, že na Slovensku je vo väzeniach 120 katolíckych kňazov a že vyše 10 000 slovenských katolíkov odviekli do ZSSR,
- **19. 10.** - vydal Beneš Prezidentský dekrét o obnovení československej meny,
- **24. 10.** - vydal Beneš Prezidentský dekrét o znárodnení baní a niektorých priemyselných podnikov, Prezidentský dekrét o znárodnení niektorých podnikov potravinárskeho priemyslu, Prezidentský dekrét o znárodnení akciových bánk a Prezidentský dekrét o znárodnení súkromných poisťovní.

Roku 1946

- **20. 1.** - v zmysle rozhodnutia predsedníctva ÚV KSČ (Komunistickej strany Československa) v Prahe zo dňa 29. novembra 1945 na Slovensku založili „Stranu práce“,
- **27. 2.** - Československá a maďarská vláda uzavreli dohodu o výmene obyvateľstva,
- **6. 3.** - Národný front (NF) odmietol zaregistrovať Kresťansko-republikánsku stranu,
- **1. 4.** - z Demokratickej strany vystúpil Vavro Šrobár a podľa rozhodnutia ÚV KSČ založil „Stranu slobody“,
- **26. 5.** - sa uskutočnili prvé povojnové slobodné voľby, na Slovensku zvíťazila Demokratická strana, získala 62 % Komunistická strana, Strana práce a Strana slobody získali spolu 37 % všetkých hlasov,
- **19. 6.** - za prezidenta republiky bol zvolený Dr. Beneš,
- **28. 8.** - bývalý predseda vlády Dr. Vojtech Tuka (1880-1946) bol popravený obesením napriek tomu, že bol neschopný akéhokoľvek pohybu a museli ho na vozíku priviesť pod šibenicu a priamo z vozíka obesiť,

Dr. Jozef Tuka

Alexander Mach

Ferdinand Ďurčanský

- **1. 11.** - odišiel do Nemecka posledný transport Nemcov vypovedaných z Československa,
- **2. 12.** - začal proces proti Dr. Jozefovi Tisovi (1946), Alexandrovi Machovi (1902-1980) a Ferdinandovi Ďurčanskému (1906-1974),

Tiso a Hitler

Obžalovaní Jozef Tiso
a Alexander Mach

Mach a veliteľ SA Viktor Lutze

- v tomto roku bolo na Slovensku obžalovaných 100 276 osôb, predvedených 7 226 a uväznených 6 398 občanov. V koncentračných táboroch sa nachádzalo 3 224 osôb.

Roku 1947

- **19. 3.** - na sviatok sv. Jozefa v Piešťanoch asi 1 500 osôb, medzi nimi aj príslušníci armády, demonštrovalo za prepustenie Dr. Jozefa Tisa,

Dr. Jozef Tiso pred súdom

- **18. 4.** - bol odsúdený a popravený Jozef Tiso, prezident Slovenského štátu,
- **9.-12. 7.** - československý minister zahraničia na pokyn československej vlády prerušil rokovania vo veci hospodárskej obnovy Európy s George Catlett Marshallom (1880-1959). Toto sa udialo na pokyn Moskvy, čo Jan Masaryk (1886-1948) komentoval slovami: „Do Moskvy som šiel ako minister zahraničia suverénneho štátu, vrátil som sa odtiaľ ako Stalinov lokaj.“,
- **2. 9.** - NF Čechov a Slovákov skúmal „dôkazový materiál“ proti Demokratickej strane a pripravol „opatrenia z hľadiska štátnej bezpečnosti“,
- **16. 9.** - poverenie vnútra oznámilo, že v Žiline bolo odhalené veľké sprisahanie proti republike.

Presídľovanie Maďarov v roku 1947

Roku 1948

- **17. 1.** - československá vláda vydala nariadenie o „zlúčení bánk“. V Čechách ponechala tri banky, na Slovensku dve,
- **24.-25. 1.** - v Bratislave sa konal II. zjazd DS. Ústupnosť vedenia DS voči komunistom odcudzila strane mnohých katolíkov, čo znamenalo celkové oslabenie jej politického vplyvu,
- **17. 2.** - na zasadnutí pražskej vlády ministri Národno-socialistickej strany predložili návrh, aby sa rokovalo o personálnych otázkach Zboru národnej bezpečnosti,
- **18. 2.** - na aktíve funkcionárov KSČ v Bratislave vedenie KSČ mobilizovalo do pohotovosti slovenských komunistov, aby organizovali masové schôdzky pracujúcich v rámci Revolučného odborového hnutia (ROH), podnikových rád a iných komunistami kontrolovaných organizácií, na ktorých mali vyhlasovať svoju dôveru a podporu vedeniu KSČ pri riešení politickej krízy,
- **19. 2.** - do Prahy nečakane priletel Stalinov dôverník Valerijan Zorin (1902-1986) vo funkcii sovietskeho veľvyslanca v Prahe. Gottwaldovi navrhol, aby požiadal o vojenskú pomoc ZSSR, ktorú mu Stalin ochotne poskytne. Gottwald to neurobil, lebo bol presvedčený, že strana drží situáciu pevne v rukách. Potom v lete na Kryme mu to [Stalin](#) (1879-1953) vyčítal a Gottwald musel sľúbiť, že zariadi zostrenie kurzu proti triednym nepriateľom. Zorin potom riadil a kontroloval celý ďalší postup uchvátenia moci komunistami,

Valerijan Zorin

Klement Gottwald

Gustáv Husák

Antonín Zápotocký

Václav Nosek

- **20. 2.** - na mimoriadnom zasadnutí československej vlády na protest proti prepusteniu ôsmich nekomunistických dôstojníkov Zboru národnej bezpečnosti odmietli svoju účasť ministri Národno-socialistickej strany, Lidovej strany a Slovenskej Demokratickej strany. Ministri Národno-socialistickej strany podali demisiu, neskôr podali demisiu i ministri Demokratickej strany a Lidovej strany. ÚV KSČ vyhlásil, že odstúpení ministri a ich strany utvorili reakciu o rozvrátenie demokratického zriadenia štátu, čím sa vylúčili z Národného frontu. KSČ považuje vládu Klementa Gottwalda (1896-1953) za právoplatnú aj bez odstúpených ministrov. Komunisti mobilizovali všetky svoje organizácie, ktoré bombardovali Prahu rezolúciami za Gottwaldovu vládu,
- **21. 2.** - už skoro ráno delegácie robotníkov obľahli kanceláriu prezidenta republiky a naliehali na „odsúdenie reakcie a posilnenie Gottwaldovej vlády“. Ten na Staromestskom námestí vyzval prezidenta, aby prezident vymenoval nových ministrov, ktorí majú dôveru Národného frontu. V Bratislave sa masové demonštrácie nekonali. Gustáv Husák (1913-1991) vylúčil zo Zboru povereníkov predstaviteľov Demokratickej strany,

Ludové milície vo februári 1948

- **22. 2.** - demokratické strany sa obrátili na prezidenta Beneša zo žiadosťou o vypísanie volieb,
- **24. 2.** - prezident republiky sa pokúsil listom adresovaným ÚV KSČ dosiahnuť kompromisné riešenie vládnej krízy. To odmietlo rokovania s odstúpenými ministrami a požadovalo vymenovanie nových,
- **25. 2.** - českí komunistickí predáci Klement Gottwald, Antonín Zápotocký (1884-1957) a Václav Nosek (1892-1955) predložili prezidentovi Dr. Benešovi návrh na menovanie novej vlády „na základe požadavku ľudových mas“. O 16. hodine komunisti zorganizovali manifestáciu ako nátlak na prezidenta Beneša. O 17. hodine Klement Gottwald oznámil, že Beneš prijal demisiu demokratických ministrov a vymenoval vládu, ktorú navrhli komunisti,

- **27. 2.** - ako jedno z prvých opatrení nového režimu komunisti zakázali vydávanie väčšiny katolíckych časopisov na Slovensku. Miestni funkcionári začali svojvoľne prenasledovať kňazov, prepadávať kláštory a iné cirkevné inštitúcie,
- **28. 2.** - predseda vlády Klement Gottwald schválil Husákom zostavený nový Zbor povereníkov,
- **apríl** - začali sa politické procesy,
- **5. 4.** - začala sa budovať Trať mládeže,

- **11. 4.** - pri pokuse o prechod cez hranice bol zastrelený slovenský katolícky kňaz Jozef Rygel (1885-1948). Je to prvá známa obeť rozkazu, ktorý dostala pohraničná stráž, aby strieľala do občanov pokúšajúcich sa o útek cez hranice,
- **29. 4.** - štátny súd vyniesol rozsudok nad vedúcimi Demokratickej strany,
- **9. 5.** - bola prijatá nová ústava ČSR. Nová ústava už bola vo svojej podstate socialistická, určovala štátny monopol na výchovu a výučbu na všetkých stupňoch a určovala jej obsah „vedeckým svetonázorom“ marxizmu-leninizmu v súlade s ľudovodemokratickým štátnym zriadením,
- **15. 5.** - štátny súd vyniesol rozsudok nad druhou skupinou obžalovaných z protištátneho sprisahania,
- **30. 5.** - sa uskutočnili voľby s „jednotnou kandidátkou“ do Národného zhromaždenia,
- **14. 6.** - Klement Gottwald bol zvolený za prezidenta ČSR,
- **14. 12.** - vláda rozhodla „previesť“ 65 000 verejných zamestnancov do výroby. Išlo o prvú masovú diskrimináciu politicky nespohľadlivých občanov,
- sa uskutočnil pohreb Jana Masaryka (1886-1948) a zomrel Eduard Beneš.

[1] V Československu bolo po vojne vytvorených celkom 107 tzv. zberných stredísk, ktoré mali podľa Smernice na vykonávanie odsunu Nemcov slúžiť na „postupné a plynulé sústreďovanie osôb určených k odsunu“. V praxi to znamenalo, že osoby, ktoré dostali výzvu na vysťahovanie, boli dopravené najskôr do týchto zberných stredísk, kde potom niekoľko dní, maximálne však dva týždne, čakali na transport do Nemecka. Kapacita týchto zberných stredísk mala zodpovedať počtu osôb pripadajúcich na jeden transport, teda asi 1200 ľudí. Podľa Smernice malo byť náležite postarané o ich ubytovanie aj stravu.

Komunistický štátny prevrat v roku 1948 v Československu

Použité a odporúčané zdroje:

- <https://abc.tradi.sk/narod/274-mons-thdr-jozef-tiso-slovensky-katolicky-knaz-a-prezident-vztah-k-zidom-cast-4>
 - <https://abc.tradi.sk/narod/276-mons-thdr-jozef-tiso-slovensky-katolicky-knaz-a-prezident-vztah-k-vatikanu-cast-5>
 - <https://www.teraz.sk/slovensko/pred-120-rokmi-sa-narodil-j-lettrich-v/886060-clanok.html>; Foto: ARCHÍV TASR - Jozef Teslík;
- Foto: TASR/Koloman Cích
- <https://www.facebook.com/groups/310576597725/posts/10158093930642726/>
 - <https://g.cz/valerian-alexandrovic-zorin-stalinuv-muz-v-praze-ktery-dohlizel-na-prubeh-unoru-1948/>
 - <https://cesky.radio.cz/25-unor-nekomunisticke-strany-nebyly-pripravene-na-celni-stret-8775992>
 - <https://hnonline.sk/history/nove-dejiny/1907275-architekt-slovenskeho-holokaustu-alexander-mach-nemcom-sa-chcel-odvdacit-nadpracou>
 - [Odsun Nemcov z ČSR 3. Zberné tábory - Geni.sk](#)
 - <https://spravy.pravda.sk/svet/clanok/692414-americke-tajne-spravy-benes-chcel-tisa-omilostit-a-obaval-sa-nepokojov/>